מסורת הש"ם

א) [ירושלמי ל"ג מרגלים וכו'], ב) [תוספתא פי"ג], ג) [צ"ל ברבי יוסי וכ"א בילקוט], ד) [חשש מין מוץ שנוח לידלק], ה) [תוספתא דסוטה פ"ג], ו) [אין זה כהנך פסוקים אלא כסימן לו פי"א כתיב יכלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים], ז) [צ"ל אלהים], ח) [אין בהם שוהה אחרי מגעגע וטען לב אלי כך פירש"י שם], ט) [בע"י ובילקוט ליתא לכל אותן עשרה תיבות], י) קידושין יג. זבחים קיג., כ) [צ"ל אמרו וכ"א בע"י].

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' דור המדבר נרשם עליו אות ב: [ב] שם עדת קרח. נרשם עליו אות א: [ג] שם ימיהם בטוב. נ"ל בטוב ימיהם: ושנותם בנעימים וכתיב נמחק: [ד] שם וארבות השמים נפתחו. נמחק וכ"ב ויסכרו מעינות תהום: [ה] שם מלמד שהיו מפנים דרך כרמים. נמחק:

◆

לעזי רש"י

אשטרי"א [אישטרי"א]. הויה, מהות, ישות.

רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים על כן לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדום אמרו לו אינם עומדין בעדת צדיקים אבל עומדין בעדת רשעים [א](מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר [1]וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה' וימותו בעולם הזה במגפה לעולם הבא) [א] דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנאמר [2]במדבר הזה יתמו ושם ימותו דברי רבי עקיבא ר' אליעזר אומר עליהם הוא אומר [3]אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח [ב] עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר [4]ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי ר"ע ר"א אומר עליהם הוא אומר [5]ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: **גמ'** [ב]ת"ר דור המבול אין להם חלק לעולם הבא שנאמר [6]וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וימח את כל היקום בעולם הזה וימחו מן הארץ לעולם הבא דברי ר"ע ר"י בן בתירא אומר לא חיין ולא נדונין שנאמר [7]לא ידון רוחי באדם לעולם לא דין ולא רוח דבר אחר לא ידון רוחי שלא תהא נשמתן חוזרת לנרנה ר' מנחם [ג]בר יוסף אומר אפילו בשעה שהקב"ה מחזיר נשמות לפגרים מתים נשמתן קשה להם בגיהנם שנאמר [8]תהרו [ד]חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלכם ת"ר [ה]דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה ומה כתיב בהם [9]בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם וכתיב [10]שורו עבר ולא יגעיל תפלט פרתו ולא תשכל וכתיב [11]ישלחו כצאן עויליהם וילדיהם ירקדון וכתיב [12]ישאו בתוף וכנור וישמחו לקול עוגב וכתיב [13]יבלו [ג] ימיהם בטוב [ו]ושנותם בנעימים וכתיב וברגע שאול יחתו והיא גרמה שאמרו לאל [14]סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו אמרו כלום צריכין אנו לו אלא לטיפה של גשמים יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפקין מהן אמר הקב"ה בטובה שהשפעתי להן בה מכעיסין אותי ובה אני דן אותם שנאמר [15]ואני הנני מביא את המבול מים ר' יוסי אומר דור המבול לא נתגאו אלא בשביל גלגל העין שדומה למים [שנאמר [16]ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו] לפיכך דן אותן במים שדומה לגלגל העין שנאמר [17]נבקעו כל מעינות תהום רבה [ד] וארבות השמים נפתחו א"ר יוחנן דור המבול ברבה קלקלו וברבה נידונו ברבה קלקלו שנאמר [18]וירא ה' כי רבה רעת האדם וברבה נידונו שנאמר כל מעינות תהום רבה א"ר יוחנן שלשה נשתיירו מהם בלועה דגדר וחמי טבריא ועיניא רבתי דבירם [19]כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ א"ר יוחנן מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה על בהמה והכל על אדם ואדם על הכל א"ר אבא בר כהנא וכולם חזרו חוץ מתושלמי [20]ויאמר [ז]ה' לנח קץ כל בשר בא לפני א"ר יוחנן בא וראה כמה גדול כחה של חמס שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ וכתיב [21]החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא [ח]נה בהם א"ר אלעזר מלמד שזוקף עצמו כמקל ועמד לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם [ט](ואף על נח נחתם גזר דין שנא' ולא נח בהם) תנא דבי ר' ישמעאל אף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה' שנאמר [22]נחמתי כי עשיתם ונח מצא חן בעיני ה' [23]וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ כי אתא רב דימי אמר אמר הקב"ה יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ מאי משמע כתיב הכא וינחם ה' וכתיב התם [24]וינחם אותם וידבר על לבם ואיכא דאמרי לא יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ כתיב הכא וינחם וכתיב התם [25]וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו [26]אלה תולדות נח [נח איש צדיק תמים היה בדורותיו] א"ר יוחנן בדורותיו ולא בדורות אחרים וריש לקיש אמר בדורותיו כ"ש בדורות אחרים א"ר חנינא משל דרבי יוחנן למה הדבר דומה לחבית של יין שהיתה מונחת במרתף של חומץ במקומה ריחה נודף שלא במקומה אין ריחה נודף א"ר אושעיא משל דריש לקיש למה הדבר דומה לצלוחית של פלייטון שהיתה מונחת במקום הטנופת במקומה ריחה נודף וכ"ש במקום הבושם וימח את כל היקום אשר על פני האדמה אם אדם חטא בהמה מה חטאה תנא משום רבי יהושע בן קרחה משל לאדם שעשה חופה לבנו והתקין מכל מיני סעודה לימים מת בנו עמד (ובלבל) [ופזר] את חופתו אמר כלום עשיתי אלא בשביל בני עכשיו שמת חופה למה לי אף הקב"ה אמר כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל אדם עכשיו שאדם חוטא בהמה וחיה למה לי [27]מכל אשר בחרבה מתו [י]ולא דגים שבים דרש ר' יוסי דמן קסרי מאי דכתיב [28]קל הוא על פני מים תקולל חלקתם בארץ מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה ואם לאו הקב"ה מביא עליכם את המבול ומקפה נבלתכם על המים כזיקין שנאמר קל הוא על פני מים ולא עוד אלא שלוקחין מהם קללה לכל באי עולם שנאמר תקולל חלקתם בארץ לא יפנה דרך כרמים מלמד שהיו מפנים דרך כרמים [ה] [כ]אמר לו ומי מעכב אמר להם פרידה אחת יש לי להוציא מכם

א"ב

רשעים דור המבול. דכתיב [בהו] כי רבה רעת האדם (בראשית ו): **חטאים אנשי סדום.** דכתיב בהו רעים וחטאים (שם יג): **אבל עומדים הם כו'.** שחיין ונדונים: **גמ' נשמתן קשה להם כגיהנם.** נשמת עצמן שרפתן דכתיב רוחכם אש תאכלכם (ישעיה לג): **בשביל גלגל העין.** שראין טובתן שלימה והיו גובהין עיניהם ומנאפין אחר עיניהם: **כמים שדומה לגלגל העין.** מעינות שנובעין ממקום קטן כמו עין: **שלשה נשתיירו.** מאותן מעינות של דור המבול שהיו חמין כדאמר לקמן [ע"ב] ברותחין קלקלו ברותחין נדונו: **וכולן חזרו.** להזדווג עם מיניהם: **חוץ מתושלמי.** עוף הוא שאותו עדיין תרבות רעה שמזדווג עם הכל. תושלמי עוף אחד ובמסכת חולין (דף סב:) גבי שמונה ספיקות איתא והרנוגלא תושלמי ומרדא ודרכו של אותו עוף להרביע כל הבריות: **שוקף.** החמס עצמו כמקל והיינו החמס קם למטה רשע: **לא מהם.** אין תועלת לא בהם ולא בהמונם ולא במשאם: **מהמהם.** אשטרי"א בלע"ז: **כי נחמתי כי עשיתים ונח.** סמוכין דריש: **יפה עשיתי וכו'.** שאיכלתי דרך רשעים כזה: **לא יפה עשיתי.** דאפשר היו חוזרין: **כל שכן.** אילו הוה בדורות אחרים היה צדיק יותר: **פלייטון.** בושם שריחו נודף ואינו אפרסמון: **מקיפה.** מציף כמו ויצף הברזל דמתרגמינן וקפא (מלכים ב ו): **כזיקין.** נודות: **לא יפנה דרך כרמים אמרו לו ומי מעכב.** [מיד] שאינו עושה אם יש בידו כח לעשות כן: **[פרידה] אחת יש לי להוציא מכם.** מתושלח הצדיק ימות קודם ולא יהיה נדון עמכם:

א"כ

תורה אור

1. וימתו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יי: במדבר יד לז
2. אני יי דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו: במדבר יד לה
3. אספו לי חסידי כרתי בריתי עלי זבח: תהלים נ ה
4. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל: במדבר טז לג
5. יי ממית ומחיה מוריד שאול ויעל: שמואל א ב ו
6. וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו בתבה: בראשית ז כג
7. ויאמר יי לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה: בראשית ו ג
8. תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלכם: ישעיהו לג יא
9. בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם: איוב כא ט
10. שורו עבר ולא יגעל תפלט פרתו ולא תשכל: איוב כא י
11. ישלחו כצאן עויליהם וילדיהם ירקדון: איוב כא יא
12. ישאו כתף וכנור וישמחו לקול עוגב: איוב כא יב
13. אם ישמעו ויעבדו יכלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים: איוב לו יא
14. ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו: איוב כא יד
15. ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע: בראשית ו יז
16. ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו: בראשית ו ב
17. בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינת תהום רבה וארבת השמים נפתחו: בראשית ז יא
18. וירא יי כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: בראשית ו ה
19. וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ: בראשית ו יב
20. ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ: בראשית ו יג
21. החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם: יחזקאל ז יא
22. ויאמר יי אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם: בראשית ו ז
23. וינחם יי כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו: בראשית ו ו
24. ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם: בראשית נ כא
25. וינחם יי על הרעה אשר דבר לעשות לעמו: שמות לב יד
26. אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח: בראשית ו ט
27. כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו: בראשית ז כב
28. קל הוא על פני מים תקלל חלקתם בארץ לא יפנה דרך כרמים: איוב כד יח